

RUNAS UN VALODAS ATTĪSTĪBAS MULTISTRUKTURĀLAIS MODELIS BĒRNU VALODAS TRAUČĒJUMU PREVENCIJĀ MONTESORI PEDAGOĢIJAS ASPEKTĀ

Gundega Tomele

Liepājas Universitātes Izglītības zinātņu institūts, Liepāja, Latvija

Ievads

Latvijā gandrīz katram otrajam pirmsskolas vecuma bērnam tiek konstatēta nepietiekama vai traucēta runas un valodas attīstība. Ja tā netiek savlaicīgi diagnosticēta, novērsta vai mazināta, tad pastāv risks, ka vēlākā vecumposmā būs rakstu valodas apguves un mācīšanās grūtības, kas negatīvi ietekmēs kompetencēs balstīta izglītības satura apguvi. Lai mazinātu runas un valodas traucējumu skaita pieaugumu pirmsskolas vecuma bērnu populācijā un to iespējamās seku parādības tālākajos vecumposmos, ir jāveic preventīvie pasākumi, ievērojot runas un valodas attīstības multistrukturālo modeli jeb identificējot problēmas cēloņus un mazinot to nelabvēlīgo ietekmi. Kā viena no preventīvā darba formām ir Montesori pedagoģijas teorija un prakse bērna runas un valodas attīstības veicināšanā un tās nepietiekamības mazināšanā.

Darba mērķis

Apkopot datus par pirmsskolas vecuma bērnu runas un valodas attīstības tendencēm un pamatot Montesori pedagoģijas nozīmi runas un valodas attīstības traucējumu prevencijā, balstoties uz runas un valodas attīstības multistrukturālo modeli.

Materiāli un metodes

Statistikas datu apkopošana un analīze, Montesori pedagoģijas teorijas un prakses izpēte, runas un valodas attīstības multistrukturālā modeļa izstrāde, empīriskās pieredzes analīze un rezultātu apkopošana.

Rezultāti

Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes Pedagoģijas nodaļā iesniegto pirmsskolas izglītības iestāžu (PII) logopēdu atskaišu dati apliecina, ka vidējais bērnu skaits ar runas un valodas traucējumiem (RVT) laika posmā no 2011. gada oktobra līdz 2018. gada aprīlim svārstās no 41,01% līdz 48,71% (sk. 1. tabulu). Šajā apkopojumā nav iekļauti bērni, kuri ir jaunāki par trim gadiem vai neapmeklē PII.

Arī pēc provizoriskiem Latvijas Logopēdu asociācijas datiem 50% bērnu 3–5 gadu vecumā ir vērojami runas, valodas un komunikācijas traucējumi, bet 5–6 gadu vecumā logopēdiskie traucējumi joprojām ir 35%–40% bērnu [3]. Balstoties uz Latvijas Logopēdu asociācijas un Liepājas PII logopēdu atskaišu datiem, var secināt, ka šī brīža situācija bērnu runas un valodas attīstības jomā var radīt būtiskas sekas nākotnē ne tikai konkrēta indivīda, bet arī visas sabiedrības kontekstā. Līdz ar to arvien aktuālāka kļūst runas un valodas traucējumu primārā, sekundārā un terciārā profilakse, kas būtu veicama ne tikai logopēdu praksēs, bet arī izglītības iestādēs un ģimenēs. Runas un valodas attīstības nepietiekamības un traucējumu pamatā var būt ne tikai organiski traucējumi, bet arī funkcionāli faktori, kas saistīti ar bērna ģimenes sociāli kulturālajām attieksmēm, zināšanām un pieredzi bērna audzināšanā un vispusīgas attīstības veicināšanā. Autores izstrādātais runas un valodas attīstības multistrukturālais modelis [2] atspoguļo endogēno un eksogēno faktoru mijiedarbību un to ietekmi uz valodas bāzes funkciju attīstību. Funkcionāla rakstura runas un valodas attīstības nepietiekamību var mazināt ar preventīvām pedagoģiskām metodēm. Montesori pedagoģijas teorija un prakse ne tikai atbilst šobrīd Latvijas izglītības sistēmā aktuālajai kompetencēs balstīta izglītības satura apguves pieejai, bet tajā kā nozīmīgs faktors bērna vispārējā attīstībā tiek atzīta valoda un tās attīstība jeb viena no galvenajām kompetencēm. Autores empīriskā pieredze un darba rezultātu apkopojums [1] apliecina, ka ar Montesori pedagoģijas filozofijas, didaktisko principu un materiālu atbalstu ir iespējams veicināt bērna runas un valodas attīstību, pilnveidot

komunikācijas prasmes un samazināt funkcionālu valodas traucējumu riskus, jo tiek attīstītas runas un valodas bāzes funkcijas ievērojot veseluma pieejas principus.

Secinājumi

1. Bērna runas un valodas attīstība ir jāskata sistēmiskā un pēctecīgā veselumā, kurā ir ietverta gan komunikācijas, runas procesa un valodas lingvistisko struktūru attīstība, gan valodas bāzes funkciju attīstība eksogēno un endogēno faktoru ietekmē.
2. Ja ir konstatētas novirzes bērna runas un valodas attīstībā, tad ir jānoskaidro konkrētā gadījuma runas un valodas attīstības multistrukturālā modeļa īpatnības, lai konstatētu iespējamās attīstības aiztures vai traucējuma cēloņus, to iespējamo mijiedarbību un izstrādātu atbilstošu preventīvo pasākumu, izglītības vai korekcijas plānu.
3. Montessori pedagoģijas didaktiskie principi un materiāli nodrošina ne tikai veiksmīgu runas un valodas attīstības procesu, bet arī bērna attīstību veselumā un kompetencēs balstītas pirmsskolas izglītības apguvi.

References

1. Lidaka, A., Tomele, G. (2016). Multistructural Model of Speech and Language Development in Montessori Pedagogy. In O. Titrek, I. Mikelsona, L. Pavitola, G. Sezen-Gültekin (Eds.), ICLEL 2016 CONFERENCE PROCEEDINGS BOOK (pp. 429–437). Sakarya: Sakarya University Faculty of Education.
2. Tomele, G. (2015). Runas un valodas attīstības multistrukturālais modelis veseluma pieejas aspektā. In Sabiedrība, integrācija, izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli 2015. gada 22.–23. maijs, III daļa (pp. 222–233). Rēzekne: RA Izdevniecība.
3. Trinīte, B. (2015). Skolas logopēdijas reformu priekšnojautās. Izglītība un kultūra, 13(479), 7.